

Тема 5. Швидке сортування

Швидке сортування (quick sort) – це алгоритм сортування, час роботи якого для вхідного масиву з n чисел в найгіршому випадку дорівнює $\Theta(n^2)$. Не дивлячись на таку повільну роботу в найгіршому випадку, цей алгоритм на практиці часто виявляється оптимальним завдяки тому, що в середньому час його роботи набагато кращий: $\Theta(n \lg n)$. Окрім того, сталі множники, які не враховуються у виразі $\Theta(n \lg n)$, достатньо малі за величиною (наприклад, у порівнянні з алгоритмом сортування методом злиття). Алгоритм також має суттєву перевагу в тому, що працює без використання додаткової пам'яті (на противагу, наприклад, тому самому алгоритму сортування методом злиття).

5.1. Опис швидкого сортування

Швидке сортування, аналогічно до сортування злиттям, засноване на парадигмі «розділяй та володарюй». Нижче описаний процес сортування підмасиву $A[p \dots r]$, який складається з трьох етапів, як і всі алгоритми цієї парадигми.

- *Розділення*: Масив $A[p \dots r]$ розбивається на два (можливо порожніх) підмасиви $A[p \dots q-1]$ та $A[q+1 \dots r]$ шляхом переупорядкування його елементів. Кожний елемент масиву $A[p \dots q-1]$ не є більшим за елемент $A[q]$, а кожний елемент підмасиву $A[q+1 \dots r]$ є більшим елементу $A[q]$. Індекс q обраховується під час процедури розбиття.
- *Рекурсивний розв'язок*: Підмасиви $A[p \dots q-1]$ та $A[q+1 \dots r]$ відсортовуються шляхом рекурсивного виклику процедури швидкого сортування.
- *Комбінування*: Оскільки підмасиви відсортовуються на місці без застосування додаткової пам'яті, для їх об'єднання не потрібні жодні додаткові дії: увесь масив $A[p \dots r]$ виявляється відсортованим.

Алгоритм швидкого сортування представлений наступною процедурою.

```
QuickSort(A, p, r)
1  if p < r
2      then q ← Partition(A, p, r)
3           QuickSort(A, p, q-1)
4           QuickSort(A, q+1, r)
```

Лістинг 5.1. Процедура сортування QuickSort.

Щоб виконати сортування всього масиву A , виклик процедури повинен мати вигляд $\text{QuickSort}(A, 1, \text{length}[A])$.

Ключовою частиною алгоритму швидкого сортування є процедура *Partition*, яка змінює порядок елементів підмасиву $A[p \dots r]$ без використання додаткової пам'яті.

```
Partition(A, p, r)
1  x ← A[r]
2  i ← p - 1
3  for j ← p to r-1
4      do if A[j] ≤ x
5          then i ← i + 1
6              Обміняти A[i] ↔ A[j]
7  Обміняти A[i+1] ↔ A[r]
8  return i + 1
```

Лістинг 5.2. Процедура розбиття Partition.

По суті, процедура *Partition* виконує те, що описано вище в пункті «Розбиття» парадигми «розділай та володарюй». На початку процедури обирається **опорний елемент**. Таким елементом буде останній елемент масиву $A[p \dots r]$ – елемент $x = A[r]$. Після цього всі елементи масиву $A[p \dots r - 1]$ розбиваються на такі, що не більше опорного – вони будуть розташовані згодом ліворуч від нього, та такі, які не менше нього і будуть розташовані праворуч. В кінці елемент $A[r]$ переміщується в позицію, яка відповідає цьому розділенню: всі елементи ліворуч не більше нього та всі елементи праворуч – не менше.

В процесі роботи масив $A[p \dots r]$ складається з чотирьох частин (деякі з них можуть бути порожніми) (рис. 5.1), які утворюють інваріант циклу:

- 1) якщо $p \leq k \leq i$, то $A[k] \leq x$;
- 2) якщо $i + 1 \leq k \leq j - 1$, то $A[k] > x$;
- 3) якщо $k = r$, то $A[k] = x$;
- 4) якщо $j \leq k \leq r - 1$, то елементи можуть мати довільні значення.

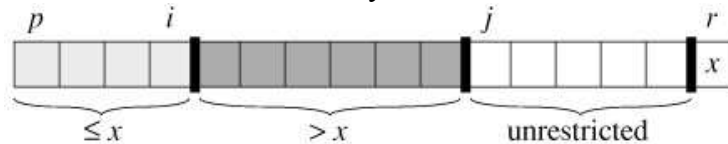

Рис. 5.1. Области масиву $A[p \dots r]$, які підтримуються процедурою *Partition*.

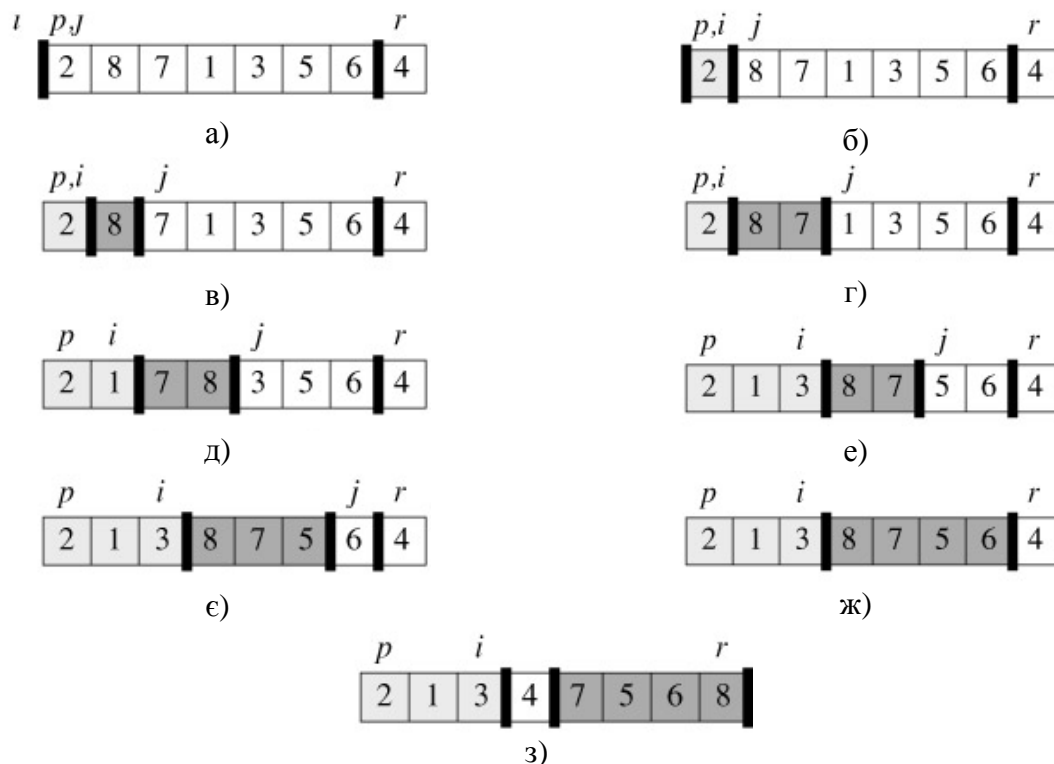

Рис. 5.2. Приклад роботи процедури *Partition*.

На рис 5.2. наведений приклад роботи процедури *Partition* для 8-елементного масиву. Світло-сірим кольором позначені елементи масиву, які потрапили в першу частину; значення всіх цих елементів не більше величини x (в прикладі $x = 4$). Елементи темно-сірого кольору утворюють другу частину; їх величина вже більша за x . Незафарбовані елементи – це такі, що наразі не потрапили в жодну з двох частин; останній незафарбований елемент є опорним. В частині а) рисунку показаний початковий стан масиву і значення змінних. Жоден з елементів не поміщений в жодну з перших двох частин. В частині б) елемент 2 сам утворює ту частину, яка менша x . В частинах в та г) елементи 8 та 7 розміщуються в другій частині. В частині д) елементи 1 та 8 помінялись

місцями, в результаті чого кількість елементів в першій частині збільшилась. В частині e міняються місцями елементи 3 та 7, і знову кількість елементів в першій частині збільшується. В частинах e та $ж$ елементи 5 та 6 додаються до другої частини, після чого цикл завершується. В частині $з$ демонструється дія рядку 7 процедури Partition, коли опорний елемент x переставляється на нове місце – між двома першими частинами.

Важливо зазначити, що після виконання процедури Partition для масиву $A[p \dots r]$ обраний опорний елемент буде розташовуватись саме там, де йому потрібно знаходитись у відсортованому масиві. Тому в подальшому сортуванні він вже не приймає участі.

Час роботи процедури Partition для масиву $A[p \dots r]$ складає $\Theta(n)$, де $n = r - p + 1$.

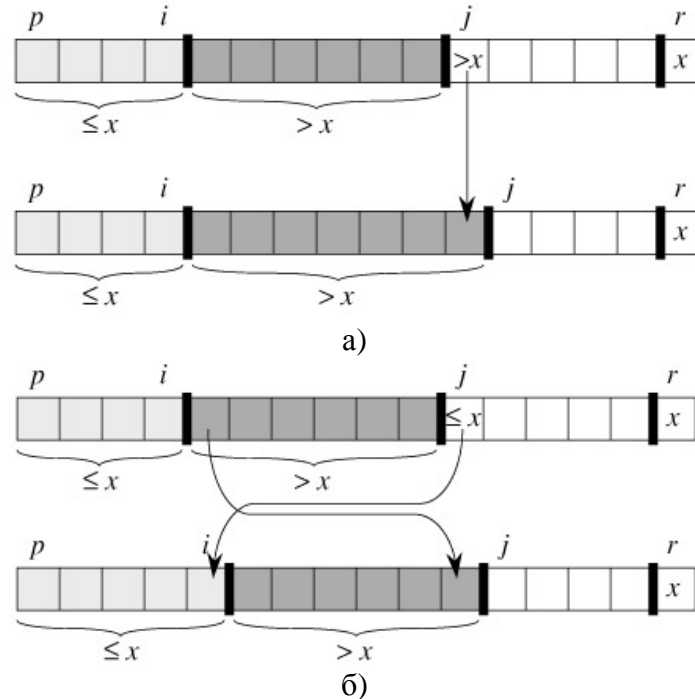

Рис. 5.3. Два варіанти ітерації процедури Partition.

Тепер покажемо, що вказаний вище інваріант циклу справедливий перед початком циклу, перед кожною операцією та вкінці циклу.

1. *Ініціалізація.* Перед першою ітерацією циклу **for** $i = p - 1$ та $j = p$. Між елементами з індексами p та i немає жодних елементів, як їх немає між елементами з індексами $i + 1$ та $j - 1$, тому перші дві умови інваріанту виконуються. Рядок 1 процедури Partition призводить до виконання і третьої умови (четверта умова виконується за визначенням).
2. *Збереження.* Як видно з рис. 5.3, необхідно розглянути два випадки, вибір кожного з яких визначається перевіркою у рядку 4 процедури. На рис. 5.3, а показано, що відбувається, якщо $A[j] > x$; єдина дія, яка виконується в цьому випадку в циклі – збільшення на одиницю значення j . При збільшенні значення j для елементу $A[j - 1]$ виконується умова 2, а всі інші елементи лишаються незмінними. На рис. 5.3, б показано, що відбувається, якщо $A[j] \leq x$; в цьому випадку збільшується значення i , елементи $A[i]$ та $A[j]$ міняються місцями, після чого на одиницю збільшується значення i . В результаті перестановки $A[i] \leq x$, і умова 1 виконується. Аналогічно отримуємо $A[j - 1] > x$, оскільки елемент, який був переставлений з елементом $A[j - 1]$, відповідно до інваріанту циклу, більше за x .
3. *Завершення.* По завершенню роботи алгоритму $j = r$. Тому кожний елемент масиву є членом однієї з трьох множин (четверта множина стає порожньою).

Таким чином, всі елементи масиву розбиті на три підмножини: величина яких не більше x , більша за x , та одноелементна множина, яка складається з x .

5.2. Ефективність швидкого сортування

Час роботи алгоритму швидкого сортування залежить від степеня збалансування, яким характеризується розбиття. Збалансування, в свою чергу, залежить від того, який елемент був обраний в якості опорного. Якщо розбиття збалансоване, асимптотично алгоритм працює так само швидко, як сортування злиттям. В протилежному випадку асимптотична поведінка цього алгоритму така сама повільна, як й в алгоритму сортування включенням.

Найгірша поведінка алгоритму швидкого сортування має місце в тому випадку, коли процедура розбиття породжує одну підзадачу з $n - 1$ елементами, а другу – з 0 елементами. Припустимо, що таке незбалансоване розбиття виникає при кожному рекурсивному виклику. Для виконання розбиття необхідний час $\Theta(n)$. Оскільки рекурсивний виклик процедури розбиття, на вхід якої подається масив розміру 0, нічого не робить, то $T(0) = \Theta(1)$. Отже, рекурентне співвідношення, яке описує час роботи цієї процедури, записується наступним чином:

$$T(n) = T(n - 1) + T(0) + \Theta(n) = T(n - 1) + \Theta(n).$$

Інтуїтивно зрозуміло, що при підсумовуванні проміжків часу, який витрачається на кожний рівень рекурсії, отримується арифметична прогресія, що дає в результаті оцінку $\Theta(n^2)$. Це легко показати за допомогою методу підстановки для наведеного вище рекурентного співвідношення.

Таким чином, якщо на кожному рівні рекурсії алгоритму розбиття максимально незбалансоване, то час роботи алгоритму дорівнює $\Theta(n^2)$. Відповідно, ефективність такого методу не буде кращою за ефективність сортування методом включення. Більше того, за такий саме час алгоритм швидкого сортування опрацює масив, який вже повністю відсортований, – ситуація, яка зустрічається часто і в якій час роботи алгоритму сортування включенням дорівнює $\Theta(n)$.

У найбільш сприятливому випадку процедура Partition розбиває задачу розміром n на дві підзадачі, розмір кожної з яких не перевищує $n/2$. В такому випадку швидке сортування працює набагато більш ефективно, і час її роботи описується наступним рекурентним співвідношенням:

$$T(n) = 2T(n/2) + \Theta(n).$$

Це рекурентне співвідношення підпадає під випадок 2 основного методу (власне, воно ідентичне до рекурентного співвідношення для сортування методом злиття), так що його розв'язок – $T(n) = \Theta(n \lg n)$. Отже, розбиття на рівні частини призводить до асимптотично більш швидкого алгоритму.

Тепер розглянемо випадок, коли розбиття далеке від збалансованого (але не таке погане, як у наведеному вище найгіршому випадку). Припустимо, наприклад, що розбиття проводиться у співвідношенні один до дев'яти. В цьому випадку для часу роботи алгоритму швидкого сортування отримується наступне рекурентне співвідношення:

$$T(n) = T(9n/10) + T(n/10) + \Theta(n) \text{ або } T(n) \leq T(9n/10) + T(n/10) + cn.$$

На рис. 5.4 показане рекурсивне дерево, яке відповідає цьому рекурентному співвідношенню. У вузлах дерева наведені розміри відповідних підзадач, а справа від кожного рівня – час його роби. Час роботи рівнів явним чином містить сталу c . Зверніть увагу, що час роботи кожного рівня цього дерева становить cn . Так відбувається до тих пір, доки не буде досягнути глибина $\log_{10} n = \Theta(\lg n)$. Час роботи більш глибоких рівнів не перевищує величини cn . Рекурсія припиняється на глибині $\log_{9/10} n = \Theta(\lg n)$; таким чином, повний час роботи алгоритму швидкого сортування дорівнює $O(n \lg n)$. Отже, хоч наведене розбиття є достатньо розбалансованим, асимптотично алгоритм поводить себе так само, як при розбитті задачі на дві підзадачі однакової розмірності. Фактично, навіть розбиття у

співвідношенні один до дев'яносто дев'яти приводить до того, що час роботи цього алгоритму буде $O(n \lg n)$. Причина в тому, що будь-яке розбиття, яке характеризується скінченною сталою пропорційності, приводить до утворення рекурсивного дерева висотою $\Theta(\lg n)$ і часом роботи кожного рівня $O(n)$. Таким чином, при будь-якій сталій величині пропорції повний час роботи становитиме $O(n \lg n)$.

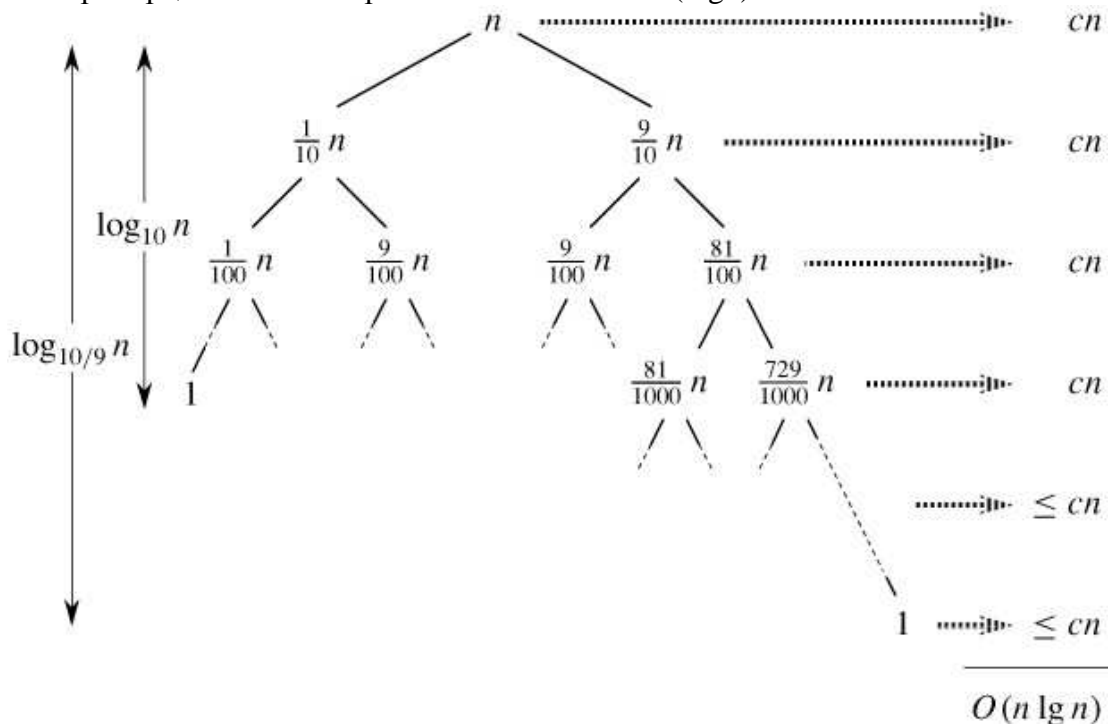

Рис. 5.4. Дерево рекурсії, яке відповідає розділенню задачі у співвідношенні 1:9.

5.3. Випадкова версія швидкого сортування

Як з'ясувалось вище, алгоритм швидкого сортування найкраще працює при збалансованому розбитті вхідного масиву на підмасиви. Для досягнення цього на практиці часто використовується підхід, коли в якості опорного елемента обирається не останній елемент вхідного масиву $A[p \dots r]$, а випадково обраний елемент з цього масиву. Це дозволяє асимптотично наблизитись до збалансованого розбиття.

Зміни, які необхідно внести в процедури `QuickSort` та `Partition`, незначні. У новій версії процедури `Partition` безпосередньо перед розбиттям достатньо реалізувати випадкову перестановку:

```
RandomizedPartition(A, p, r)
1  i ← Random(p, r)
2  Обміняти A[r] ↔ A[i]
3  return Partition(A, p, r)
```

Лістинг 5.3. Процедура випадкового розбиття `RandomizedPartition`.

У новій процедурі швидкого сортування замість процедури `Partition` викликається процедура `RandomizedPartition`.

```
RandomizedQuickSort(A, p, r)
1  if p < r
2      then q ← RandomizedPartition(A, p, r)
3           RandomizedQuickSort(A, p, q-1)
4           RandomizedQuickSort(A, q+1, r)
```

Лістинг 5.4. Процедура випадкового швидкого сортування `RandomizedQuickSort`.

5.4. Аналіз швидкого сортування

Нижче наводиться аналіз оцінки часу роботи алгоритму швидкого сортування над зафіксованим випадковим масивом A .

Час роботи процедури QuickSort визначається здебільшого часом роботи, який витрачається на виконання процедури Partition. При кожному виконанні останньої відбувається вибір опорного елемента, який потім не приймає участі в жодному рекурсивному виклику процедур QuickSort та Partition. Таким чином, протягом всього часу виконання алгоритму швидкого сортування процедура Partition викликається не більше n разів. Робота цієї процедури здебільшого зосереджена у циклі **for** в рядках 3–6. В кожній ітерації циклу в рядку 4 опорний елемент порівнюється з іншими елементами масиву A . Тому, якщо відомо скільки разів виконувався рядок 4, то можна оцінити повний час, який витрачається на виконання циклу **for** в процесі роботи процедури QuickSort.

Позначимо через X – кількість порівнянь, які виконуються в рядку 4 процедури Partition протягом повної обробки n -елементного масиву процедурою QuickSort. Як зазначалось вище, процедура Partition викликається n разів, і при цьому виконується певний фіксований об'єм роботи. Далі певну кількість разів виконується цикл **for**, при кожній ітерації якого виконується рядок 4. Отже, час роботи процедури QuickSort становитиме $O(n + X)$.

Тож, щоб оцінити час роботи алгоритму швидкого сортування, необхідно обрахувати величину X . Для цього потрібно зрозуміти, в яких випадках в алгоритмі відбувається порівняння двох елементів, а в яких – ні. Для спрощення аналізу перейменуємо елементи масиву A як z_1, z_2, \dots, z_n , де z_i – i -й найменший елемент масиву. Окрім того, визначимо множину $Z_{ij} = \{z_i, z_{i+1}, \dots, z_j\}$, яка містить елементи, що розташовані між елементами z_i та z_j включно.

В яких випадках в алгоритмі відбувається порівняння елементів z_i та z_j ? Відмітимо, що порівняння кожної пари елементів відбувається не більше одного разу. Дійсно, всі елементи порівнюються з опорним елементом, який ніколи не використовується в двох різних викликах процедури Partition. Таким чином, після конкретного виклику цієї процедури, елемент, який використовується в якості опорного, більше не буде порівнюватись з іншими.

Визначимо випадкову величину X_{ij} , яка дорівнює кількості порівнянь елементів z_i та z_j . З попередніх міркувань зрозуміло, що X_{ij} може дорівнювати або 0, або 1. Тепер повна кількість порівнянь, які виконуються протягом роботи алгоритму, можна виразити наступним чином:

$$X = \sum_{i=1}^{n-1} \sum_{j=i+1}^n X_{ij}.$$

Застосувавши до обох частин цього виразу операцію обчислення математичного сподівання і використовуючи властивість лінійності математичного сподівання, отримаємо:

$$E[X] = E\left[\sum_{i=1}^{n-1} \sum_{j=i+1}^n X_{ij}\right] = \sum_{i=1}^{n-1} \sum_{j=i+1}^n E[X_{ij}] = \sum_{i=1}^{n-1} \sum_{j=i+1}^n P\{z_i \text{ порівнюється з } z_j\}. \quad (5.1)$$

Адже, $E[X_{ij}] = 0 \cdot P[X_{ij} = 0] + 1 \cdot P[X_{ij} = 1] = P[X_{ij} = 1]$. Таким чином, все звелось до визначення $P\{z_i \text{ порівнюється з } z_j\}$. При чому вважається, що опорні елементи обираються випадковим чином, незалежно один від одного.

Спробуємо тепер розібратись, коли два елементи не порівнюються один з одним. Розглянемо, наприклад, в якості вхідних даних масив, який складається з чисел від 1 до 10 у довільному порядку, і припустимо, що в якості першого опорного елемента обрано число 7. Тоді в результаті першого виклику процедури Partition всі числа розпадуться

на дві множини: $\{1, 2, 3, 4, 5, 6\}$ та $\{8, 9, 10\}$. При чому елемент 7 порівнюється з усіма іншими елементами. Зрозуміло, що жодне з чисел, які потрапили в першу множину (наприклад, 2), більше не буде порівнюватись з жодним елементом другої підмножини (наприклад, 9).

Оскільки передбачається, що значення всіх елементів різні, то при виборі x в якості опорного елемента далі не будуть порівнюватись жодні елементи z_i та z_j , для яких $z_i < x < z_j$. З іншого боку, якщо в якості опорного елемента обраний елемент z_i , то він буде порівнюватись з кожним елементом множини Z_{ij} , окрім самого себе. Те саме стосується елемента z_j . Таким чином, елементи z_i та z_j будуть порівнюватись тоді й тільки тоді, коли першим в ролі опорного в множині Z_{ij} обраний один з них.

Тепер обчислимо ймовірність цієї події. Перед тим як в множині Z_{ij} буде обраний опорний елемент, вся ця множина не є розділеною, і будь-який її елемент може бути обраний в якості опорного. Оскільки всього в множині $j - i + 1$ елементів, а опорні елементи обираються випадково та незалежно один від одного, то ймовірність того, що конкретний елемент буде обраний першим в якості опорного, дорівнює $1/(j - i + 1)$. Таким чином, виконується наступне співвідношення:

$$\begin{aligned} P\{z_i \text{ порівнюється з } z_j\} &= P\{\text{Першим опорним обрано } z_i \text{ або } z_j\} = \\ &= P\{\text{Першим опорним обрано } z_i\} + P\{\text{Першим опорним обрано } z_j\} = \\ &= \frac{1}{j-i+1} + \frac{1}{j-i+1} = \frac{2}{j-i+1}. \end{aligned} \quad (5.2)$$

З рівнянь (5.1) та (5.2) отримуємо:

$$E[X] = \sum_{i=1}^{n-1} \sum_{j=i+1}^n \frac{2}{j-i+1}.$$

Цю суму можна оцінити, скориставшись заміною змінних ($k = j - i$).

$$E[X] = \sum_{i=1}^{n-1} \sum_{j=i+1}^n \frac{2}{j-i+1} = 2 \sum_{i=1}^{n-1} \sum_{k=1}^{n-i} \frac{1}{k+1} < 2 \sum_{i=1}^{n-1} \sum_{k=1}^n \frac{1}{k}. \quad (5.3)$$

Внутрішня сума $\sum_{k=1}^n \frac{1}{k}$ є сумою гармонічного ряду $1 + \frac{1}{2} + \frac{1}{3} + \dots + \frac{1}{n}$ і яку можна оцінити як $\lg n + O(1)$. Таким чином, вираз (5.3) спрощується до:

$$E[X] < 2 \sum_{i=1}^{n-1} \sum_{k=1}^n \frac{1}{k} = 2 \sum_{i=1}^{n-1} O(\lg n) = O(n \lg n).$$

Отже, можна зробити висновок, що при використанні процедури `RandomizedPartition` математичне сподівання роботи алгоритму швидкого сортування (при різних елементах в масиві) становить $O(n \lg n)$. Використовуючи оцінку для найкращого випадку, яка наводилась у розділі 5.2, приходимо до того, що математичне сподівання часу роботи алгоритму становить $\Theta(n \lg n)$.

5.5. Порядкові статистики

Означення 5.1. Будемо називати i -ою **порядковою статистикою** множини, яка складається з n елементів, i -й елемент за порядком зростання.

Наприклад, мінімум такої множини – це перша порядкова статистика ($i = 1$), а його максимум – це n -а порядкова статистика ($i = n$). **Медіана** неформально означає середину множини. Якщо n непарне, то медіана єдина, і її індекс дорівнює $i = (n+1)/2$; якщо ж n парне, то медіани дві, і їх індекси дорівнюють $i = n/2$ та $i = n/2 + 1$.

Тут ми будемо розглядати проблему вибору i -ої порядкової статистики в множині, яка складається з n різних елементів. Формально задачу вибору можна визначити наступним чином.

Вхід: множина A , яка складається з n (різних) чисел, і число $1 \leq i \leq n$.

Вихід: елемент $x \in A$, який більше за величиною рівно $i - 1$ інших елементів A .

Задачу вибору можна розв'язати за час $O(n \lg n)$. Для цього достатньо виконати сортування елементів за допомогою, наприклад, сортування злиттям, а потім просто дістати елемент вихідного масиву з індексом i . Однак, згадаємо золоте правило розробників алгоритмів: чи можемо ми зробити це краще?

Спочатку розглянемо простішу задачу – пошук мінімального елементу в n -елементній множині. Скільки потрібно виконати порівнянь, щоб знайти такий елемент? Для цієї величини легко знайти верхню межу, яка буде дорівнювати $n - 1$ порівнянням: ми по черзі перевіряємо кожний елемент множини та слідкуємо за тим, який з них є мінімальним на даний момент. Очевидно, що для пошуку максимального елементу також знадобиться не більше $n - 1$ порівнянь.

Чи є наведений підхід оптимальним? Так, оскільки можна довести, що нижня межа для задачі визначення мінімуму також дорівнює $n - 1$ порівнянь. Будь-який алгоритм, який призначений для визначення мінімального елементу множини, можна представити у вигляді турніру, в якому приймають участь всі елементи. Кожне порівняння – це двобій між двома елементами, в якому перемагає елемент з меншою величиною. Важливе спостереження полягає в тому, що кожний елемент, окрім мінімального, повинен отримати поразку хоча б в одному двобої. Таким чином, для визначення мінімуму знадобиться $n - 1$ порівняння.

В деяких практичних задачах є необхідність знайти як мінімальний, так і максимальний елементи множини. Наприклад, графічній програмі може знадобитись виконати масштабування множини координат (x, y) таким чином, щоб вони зіставились за розміром з прямокутною областю екрану або іншого пристрою виведення. Для цього спочатку потрібно визначити мінімальну та максимальну координати.

Нескладно розробити алгоритм для одночасного пошуку мінімального та максимального елементів n -елементної множини, виконуючи при цьому $\Theta(n)$ порівнянь. Достатньо просто виконати незалежний пошук мінімального та максимального елементів. Для виконання кожної підзадачі знадобиться $n - 1$ порівняння, що в сумі складе $2n - 2$ порівнянь.

Однак насправді для одночасного пошуку мінімуму та максимуму достатньо не більше $3\lfloor n/2 \rfloor$ порівнянь. Для цього потрібно слідкувати за тим, який з перевірених на даний момент елементів є мінімальним, а який – максимальним. Замість того, щоб окремо порівнювати кожний вхідний елемент з поточним мінімумом та максимумом, ми будемо обробляти пари елементів. Утворивши пару вхідних елементів, спочатку порівнюємо їх один з одним, а потім менший елемент пари будемо порівнювати з поточним мінімумом, а більший – з поточним максимумом. Таким чином, для кожної пари елементів знадобиться по 3 порівняння.

Спосіб початкового вибору поточного мінімуму та максимуму залежить від парності елементів в множині n . Якщо n непарне, ми обираємо з множини один з елементів та вважаємо його значення одночасно мінімальним та максимальним; інші елементи опрацьовуються парами. Якщо ж n парне, то обирається два перших елементи та шляхом порівняння визначаються який з них є більшим, а який меншим. Інші елементи опрацьовуються парами, як і в попередньому випадку.

Проаналізуємо, чому дорівнює повна кількість порівнянь. Якщо n непарне, то потрібно буде виконати $3\lfloor n/2 \rfloor$ порівнянь. Якщо ж n парне, то виконується одне початкове порівняння, а потім – ще $3(n - 2)/2$ порівнянь, що в сумі дає $3n/2 - 2$ порівнянь. Таким чином, в обох випадках загальна кількість порівнянь не перевищує $3\lfloor n/2 \rfloor$.

5.6. Вибір за лінійний час

Загальна задача вибору виявляється більш складною, ніж проста задача пошуку мінімуму. Однак, як не дивно, час розв'язку обох задач асимптотично поводить себе однаково – як $\Theta(n)$. Ми розглянемо алгоритм `RandomizedSelect` для розв'язання цієї

задачі. Він заснований на процедурі RandomizedQuickSort. Як і в алгоритмі швидкого сортування, в алгоритмі RandomizedSelect використовується ідея рекурсивного розбиття вхідного масиву. Однак на противагу алгоритму швидкого сортування, в якому рекурсивно обробляються обидві частини розбиття, алгоритм RandomizedSelect працює лише тільки з однією частиною.

В алгоритмі RandomizedSelect використовується процедура RandomizedPartition, таким чином це випадковий алгоритм, оскільки його поведінка частково залежить від роботи генератора псевдовипадкових чисел. Наведений нижче псевдокод процедури RandomizedSelect повертає значення i -го елементу в масиві $A[p \dots r]$.

```
RandomizedSelect (A, p, r, i)
1  if p=r
2    then return A[p]
3  q ← RandomizedPartition(A, p, r)
4  k ← q - p + 1
5  if i = k
6    then return A[q]
7  elseif i < k
8    then return RandomizedSelect(A, p, q-1, i)
9  else return RandomizedSelect(A, q+1, r, i-k)
```

Лістинг 5.5. Процедура вибору RandomizedSelect.

Після виконання процедури RandomizedPartition, яка викликається в рядку 3, масив $A[p \dots r]$ виявляється розбитим на два (можливо, порожніх) підмасиви $A[p \dots q-1]$ та $A[q+1 \dots r]$. При цьому величина кожного елементу $A[p \dots q-1]$ не перевищує $A[q]$, а величина кожного елементу $A[q+1 \dots r]$ більше за $A[q]$. Як і в алгоритмі швидкого сортування, елемент $A[q]$ називається опорним. В рядку 3 процедури RandomizedSelect обраховується кількість елементів k підмасиву $A[p \dots q]$, тобто кількість елементів, які підпадають в нижню частину розбиття плюс один опорний елемент. Потім в рядку 5 перевіряється, чи є елемент $A[q]$ i -м за порядком зростання елементом. Якщо це так, то повертається елемент $A[q]$. В протилежному випадку в алгоритмі визначається, в якому з двох підмасивів міститься i -й за зростанням елемент: в підмасиві $A[p \dots q-1]$ чи в підмасиві $A[q+1 \dots r]$. Якщо $i < k$, то потрібний елемент знаходиться в нижній частині розбиття і він рекурсивно обирається з відповідного підмасиву в рядку 8. Якщо ж $i > k$, то потрібний елемент знаходиться у верхньому підмасиві. Оскільки нам вже відомі k значень, які менші i -го за порядком зростання у масиві $A[p \dots r]$, то потрібний елемент є $(i - k)$ -м за порядком зростання в масиві $A[q+1 \dots r]$, який рекурсивно знаходиться в рядку 9.

Час роботи алгоритму RandomizedSelect в найгіршому випадку дорівнює $\Theta(n^2)$, причому навіть для пошуку мінімуму. Справа в тому, що фортуна може від нас відвернутись, і розбиття завжди буде виконуватись відносно найбільшого з елементів що лишились, а саме розбиття займає час $\Theta(n)$. Однак в середньому алгоритм працює добре і зараз ми знайдемо оцінку часу його роботи.

Ідея визначення оцінки часу роботи процедури RandomizedSelect полягає у наступному: ми очікуємо, що розмір масиву для кожного рекурсивного виклику зменшується на сталий фактор.

Будемо вважати, що алгоритм знаходиться у фазі j , якщо розмір масиву поточного рекурсивного виклику (тобто величина $r - p + 1$) лежить в проміжку між $n(\frac{3}{4})^{j+1}$ та $n(\frac{3}{4})^j$, де n – розмірність початкового масиву A . Для того щоб оцінити час роботи алгоритму протягом фази j , введемо випадкову величину X_j , яка дорівнює кількості рекурсивних викликів протягом фази j .

Як зазначалось вище, за межами рекурсивних викликів процедура `RandomizedSelect` витрачає час $\Theta(n)$ (або cn , де n – деяка стала) на випадкове розбиття за допомогою процедури `RandomizedPartition`. Таким чином, за одну ітерацію (один рекурсивний виклик) протягом фази j витрачається часу не більше ніж $cn(\frac{3}{4})^j$, а за всю фазу j (враховуючи, що протягом цієї фази буде виконано X_j рекурсивних викликів) – $X_j \cdot cn(\frac{3}{4})^j$. Отже, ми можемо дати верхню оцінку часу роботи $T(n)$ процедури `RandomizedSelect`:

$$T(n) \leq \sum_{j=0}^{\infty} X_j \cdot cn(\frac{3}{4})^j. \quad (5.4)$$

Введемо ще один технічний термін. Для заданої ітерації алгоритму ми будемо вважати елемент множини A **центральним**, якщо принаймні чверть елементів множини менше даного елементу і принаймні чверть елементів – більше даного елементу. Тепер уявіть, що центральний елемент буде обрано в якості опорного під час роботи процедури `RandomizedPartition`. Це означатиме, що принаймні четверта частина поточного масиву буде відкинута з подальшої роботи, тобто розмір масиву для нового рекурсивного виклику (розмір $A[p \dots q-1]$ або $A[q+1 \dots r]$) буде складати $3/4$ поточного масиву (а може навіть і менше). Легко бачити, що це призведе до закінчення поточної фази j , і алгоритм перейде до роботи в фазу $j+1$.

Скільки ж елементів масиву є центральними? Відповідь на це питання проста – половина елементів поточного масиву. Отже, ймовірність вибору центрального елементу в якості опорного становить $1/2$ (адже елементи обираються незалежно). І це означає, що ми звели задачу визначення математичного сподівання $E[X_j]$ кількості рекурсивних викликів протягом однієї фази j , до задачі підкидання ідеальної монети:

$$E[X_j] \leq E[N],$$

де N – кількість підкидань монети до настання події випадіння, наприклад, орла.

Для знаходження математичного сподівання випадкової величини N скористаємось наступними міркуваннями. Для $m > 0$, маємо: $P[N = m] = (1/2)^{m-1}(1/2)$, адже для того, щоб орел випав на підкиданні за номером m , протягом попередніх $m-1$ підкидань повинні випасти решки, а на останнє – орел. Таким чином,

$$E[N] = \sum_{m=0}^{\infty} m \cdot P[N = m] = \sum_{m=1}^{\infty} m \cdot (\frac{1}{2})^{m-1} \cdot (\frac{1}{2}) = \sum_{m=1}^{\infty} m \cdot (\frac{1}{2})^m = \frac{\frac{1}{2}}{(1 - \frac{1}{2})^2} = 2,$$

що означає, що $E[X_j] \leq 2$.

Очікуваний час виконання процедури `RandomizedSelect` ми можемо позначити через $E[T(n)]$. Тоді за рахунок отриманих вище результатів і використовуючи вираз (5.4), отримуємо:

$$\begin{aligned} E[T(n)] &\leq E\left[\sum_{j=0}^{\infty} X_j \cdot cn(\frac{3}{4})^j\right] = \sum_{j=0}^{\infty} E[X_j] \cdot cn(\frac{3}{4})^j = \\ &= cn \cdot \sum_{j=0}^{\infty} E[X_j] \cdot (\frac{3}{4})^j \leq cn \cdot \sum_{j=0}^{\infty} 2 \cdot (\frac{3}{4})^j = \frac{2cn}{1 - \frac{3}{4}} = 8cn. \end{aligned}$$

Звідки отримуємо, що середній час роботи процедури `RandomizedSelect` становить $O(n)$.

Література

Cormen, Thomas H.; Leiserson, Charles E., Rivest, Ronald L., Stein, Clifford (2001) [1990]. Introduction to Algorithms (2nd ed.). MIT Press and McGraw-Hill. ISBN 0-262-03293-7. Глава 7, Глава 9, розділ 9.1, 9.2.